

Catharina Halkes Lezing

23 april 2016

catharina
halkes
fonds

catharina
halkes
fonds

Silvia Martinez Cano, Logos I

Vrouwelijke beelden van Christ/a

- ▶ tentoonstelling samengesteld door Megan Clay, met werken van Sylvia Grevel, Silvia Martinez Cano, Jess Wood, Angie Devereux, Gyrid Gunnes en Megan Clay
- ▶ lezing van Lisa Isherwood met respons van Mariecke van den Berg

Op: 23 april 2016
Waar: Janskerk
Janskerkhof 26,
Utrecht
Tijd: 14-17 uur, daarna
borrel
Kosten: 5 €, gratis voor
donateurs

Graag opgeven via
secretariaat@
halkesfonds.nl

www.halkesfonds.nl

Vrouwelijke beelden van Christ/a: dat was het thema van de Catharina Halkes Lezing die op 23 april 2016 werd gehouden in de Janskerk te Utrecht.

Centraal stond de tentoonstelling van zes schilderijen met vrouwelijke verbeeldingen/verbeeldingen van vrouwen van Christ/a. Deze schilderijen waren eerder te zien geweest in Winchester (UK), waar ze deel uitmaakten van een grotere tentoonstelling met de titel *Celebrating female images of Christ/a*. Ze zijn ontstaan als beeldend–verbeeldend antwoord van een internationale groep vrouwelijke kunstenaressen–theologes op de discussie die binnen de feministische theologie wordt gevoerd over de betekenis van Christus en de christologie voor vrouwen. Drijvende krachten achter dit project waren Professor Lisa Isherwood en dr Megan Clay; de eerste als hoogleraar voor feministische bevrijdings–theologie aan de Universiteit van Winchester, de laatste als theologe–kunstenares en samenstelster van de tentoonstelling in Winchester en in Nederland.

Sylvia Grevel, het Nederlandse groepslid aan dit internationale project, opende de expositie in de Janskerk met een kort exposé over de ontstaansgeschiedenis van dit project en over haar eigen proces bij het maken van haar schilderijen voor de tentoonstelling in Winchester.

Vervolgens gaf **Professor Lisa Isherwood** een lezing onder de titel *Christa: women's journey home?* Ze gaf een overzicht van de verschillende richtingen waarin feministisch theologes hebben gezocht naar woorden en verwoordingen van de betekenis van Jezus Christus voor vrouwen; een zoektocht die kunstenaressen-theologes hebben geïnspireerd bij eigen creatieve proces.

Beginpunt van die zoektocht was de vraag 'kan een mannelijke redder vrouwen redden?' Deze vraag kwam op na de constatering dat de mannelijkheid van Jezus Christus een hoeksteen vormde voor de uitsluiting van vrouwen en het vrouwelijke uit het goddelijke. Isherwood liet zien hoe de één de nadruk legt op Jezus als de messiaanse bevrijder in het politieke en sociale domein – iemand die wijst naar Gods bevrijdend handelen in het hier en nu, in het dagelijks handelen, dus ook in het handelen van vrouwen – terwijl anderen relationele christologieën ontwikkelen, waarin de kracht die Jezus belichaamde, de levenskracht van/ in relationaliteit, steeds opnieuw concreet gestalte krijgt als kracht in relatie tussen mensen. Ze betoogde bovendien dat het denken over het lichamelijke van Christus een nieuwe wending krijgt als men inzoomt op de Eucharistie – op het gebroken lichaam dat dat de ander voedt, dat als brood wordt uitgedeeld. Het handelen van vrouwen die haar lichaam verkopen om haar kinderen te voeden krijgt dan ineens een andere betekenis. Zo'n verschuiving in betekenis van de Christus treedt ook op als deze wordt verbeeld als Xena, krijgsvrouwe- prinses, een in leer gehulde pot, die hangend aan het kruis haar geliefde haar liefde verklaard; die zich bovendien niet passief laat kruisigen, maar (verbaal) in opstand komt. Dit beeld brengt alle vaste veronderstellingen over Jezus in beweging – bijvoorbeeld zijn heteroseksualiteit, zijn celibataire levenswandel, zijn lijdzzaamheid . Maar Xena doorbreekt ook stereotype ideeën over vrouwelijk gedrag en

opent zo andere opties voor vrouwen, voor alle mensen, om Christus te belichamen. Ten slotte besprak Lisa Isherwood de theologes die aanknopen bij de Joodse en pre-hellenistische Sophia tradities, bij gedachten in het vroege Christendom waarin Jezus wordt gezien als profeet van Sophia, of als belichaming van Sophia, de wijsheid van God.

Waarom dan toch een titel met een vraagteken als er zoveel verschillende antwoorden zijn op de vraag 'wie zeg jij dat ik ben'(acm), vroeg Lisa Isherwood in haar slotwoord? 'We hebben toch enorme vooruitgang geboekt en ruimte gemaakt zodat vrouwen zich theologisch kunnen uitdrukken en hun 'Christic' kracht en erfenis kunnen claimen?' Dat is waar – 'we hebben inderdaad onszelf opengesteld voor de transformerend kracht van erotische, belichaamde incarnatie - we hebben het vlees als woord geclaimd en ons bevrijd van het WOORD dat ons vlees/ lichaam maakt. (...) En toch – wat we nog moeten doen is nog grondiger en avontuurlijker onderzoeken wat die lichamen (die incarnaties van erotische kracht, acm) werkelijk bevatten of omvatten.'

Mariecke van den Berg, postdoctoraal onderzoekster aan de VU, nam deze uitdaging aan en onderzocht in haar respons de vraag wat er gebeurt wanneer de Christa niet alleen in woorden maar ook met beelden verbeeld wordt. Zij stelde dat het verbeelden van Christus/Christa alleen succesvol is als ze ons uitdaagt om onze normatieve opvattingen over gender en seksualiteit te bevragen zonder zelf weer normatief te zijn. Ze dacht dat vooral de verbeelding van Christa in kunstwerken een kans bood om te onderzoeken welke maatschappelijke betekenis de Christa kan hebben en ze interpreteerde die werken als een vorm van publieke theologie. In dat spoor verder denkend beargumenteerde ze dat de publieke betekenis van Christa duidelijk wordt als recente gevallen van blasfemie en controversiële kunst zouden betrekken. Als je onderzoek waar de beschuldiging van blasfemie vandaan komt, wat er in verscholen ligt, kan je op het spoor komen waar er een betekenis wordt gegeven aan het heilige die niet strookt met dominante opvattingen. Kunst biedt immers de mogelijkheid om door conventies heen te breken en te wijzen op mogelijkheden waar we nog niet eerder aan dachten. Zij onderbouwde deze opvatting door een bespreking van het kunstwerk 'Ecce Homo' van de Zweedse kunstenaar Elisabeth Ohlson Wallin en de performance van Conchita Wurst op het Songfestival van 2014. In het kunstwerk van Ohlson, een serie van twaalf foto's, worden twaalf gebeurtenissen in het leven van Jezus geplaatst in het hedendaagse Zweden. Ohlson vermengt traditionele verbeeldingen met thematieken en symbolieken van de homogemeenschap, waardoor Jezus queere trekken krijgt. De expositie bracht een discussie op gang over de homoseksualiteit, maar ook over het heilige. Ook de verschijning van Conchita Wurst werd door sommigen als blasfemisch beschouwd, terwijl anderen haar lazen als een Christusfiguur: een man die een vrouw is die Jezus is. Maar nadere beschouwing van haar performance laat zien dat ze niet zomaar mannelijkheid en vrouwelijkheid verbindt, maar perfecte mannelijkheid en vrouwelijkheid. Is ze daarmee nu een identificatiefiguur voor mensen die in het dagelijks leven als gender-queer door het leven gaan? Ook Mariecke van den Berg eindigde haar respons met een opdracht voor verder onderzoek die tegelijkertijd een waardering van de tentoonstelling was. Ze riep ons nl op om de beelden die we al hebben steeds opnieuw te bevragen en op creatieve manier verbindingen te zoeken. Want zo worden beelden in de wereld gebracht die een proces van 're-imagining' mogelijk maakt. Op deze respons volgde een levendige discussie en ten slotte een gezellige borrel.

Anne-Claire Mulder